

Natura2000 vogelsoorten en de Geelgors in NP de Meinweg 2015-2017

Ernest van Asseldonk / Stichting Koekeloere / Hofstraat 7 / 6019CB Wessem

Figuur 1: Nachtzwaluw *Caprimulgus europaeus*. 29 juni 2016. Foto P. Heuts

In 2015 is Stichting Koekeloere gestart met het, jaarlijks, inventariseren van de drie Natura2000 broedvogelsoorten op de Meinweg; de Nachtzwaluw *Caprimulgus europaeus*, de Boomleeuwerik *Lullula arborea* en de Roodborstapuit *Saxicola rubicola*. Voor deze tijd werden deze soorten meegenomen in een vierjaarlijkse integrale broedvogeltelling in Nationaal Park de Meinweg. Natura2000 soorten zijn indicatieve soorten voor structuurrijke heide. De integrale broedvogeltelling van 2016 leverde dramatisch lage aantallen op van de Geelgors *Emberiza citrinella* op de heide van het nationale park. De Geelgors komt in dezelfde terreinen voor als de Natura2000 broedvogelsoorten, zodat de soort eenvoudig kan worden meegenomen in de jaarlijkse kartering. Dit is vanaf 2017 het geval. In dit verslag worden de resultaten weergegeven van de inventarisaties 2015-2017.

Methode

Voor het in kaart brengen van de Boomleeuwerik, Roodborstapuit en Geelgors is gebruik gemaakt van een uitgebreide territoriumkartering (Van Dijk & Boele, 2011). Er is gekozen voor drie inventarisatierondes in het voorjaar in 2015. Vanaf 2016 zijn vier inventarisatierondes gemaakt in de periode maart t/m juni. Startdatum 15 maart. De duur van

een ronde bedraagt ongeveer 3-5 uur en vind plaats in de ochtend, omdat de zangactiviteit dan maximaal is. Om gebiedsdekkend te kunnen inventariseren is het gebied opgedeeld in deelgebieden; zeven in 2015, 13 in 2016 en 12 in 2017 (Bijlage 5). Op verzoek van de karteerders is de gebiedsgrootte aangepast waardoor er meer gebieden zijn ontstaan, die makkelijker en binnen een korter tijdsbestek te belopen zijn.

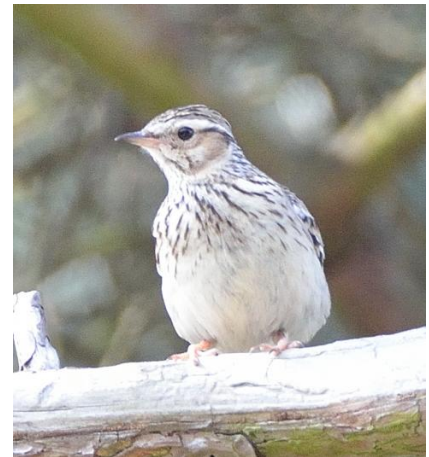
Om de Nachtzwaluw in kaart te brengen zijn in alle jaren drie integrale tellingen. De eerste eind mei/begin juni, de tweede half juni en de laatste begin juli. Ten behoeve van de Nachtzwaluwinventarisatie is het nationaal park verdeeld in 6 deelgebieden; Rolvennen & omgeving uitkijktoren, Elfenmeer & Bosbeekdal, Herkenboscherheide, Lange Luier, Klifsberg, Gagelveld & Craijhof/Vlodrop Station.

Resultaten

Boomleeuwerik

Het aantal territoria van de Boomleeuwerik (figuur 2, bijlage 1) laat een fluctuerend beeld zien (figuur 3). In de periode 2015-2017 was het aantal territoria respectievelijk 20, 33 en 14. De ervaring leert dat Boomleeuweriken bij koude, vochtige en winderige omstandigheden minder actief is. Het voorjaar 2017 was in Nederland, met name in de aprilmaand, koud, waardoor het aantal Boomleeuweriken mogelijk lager is uitgevallen (KNMI, 2017).

De Natura2000-eis van 30 territoria wordt niet jaarlijks gehaald. De Boomleeuwerik blijft hierdoor een zorgenkindje. De Boomleeuwerik komt verspreid over de Meinweg voor (bijlage 1), met een voorkeur voor de open heideterreinen. Jaarlijks broedt een klein aantal op of nabij de natuurontwikkelingsgebieden Melickerven en Meinweg Plateau. De soort is gebaat bij een beheer met half open heidelandschappen waarin plekken met lage vegetatie en kale gronden essentieel zijn. De laatste twee eigenschappen vinden we te weinig terug op de Meinweg. Het huidige beheer, gericht op het voorkomen van de Adder, waarbij de heideterreinen open worden gehouden/gemaakt en het areaal open terrein wordt vergroot, heeft nog geen blijvend positief effect gehad op de aantalsontwikkeling van de Boomleeuwerik. Vanwege het fluctuerend beeld in de aantalsontwikkeling is het lastig om aan te geven of extra beheersmaatregelen voor deze soort noodzakelijk zijn. Belangrijk is dat we een vinger aan de pols houden door de soort intensief te blijven volgen.

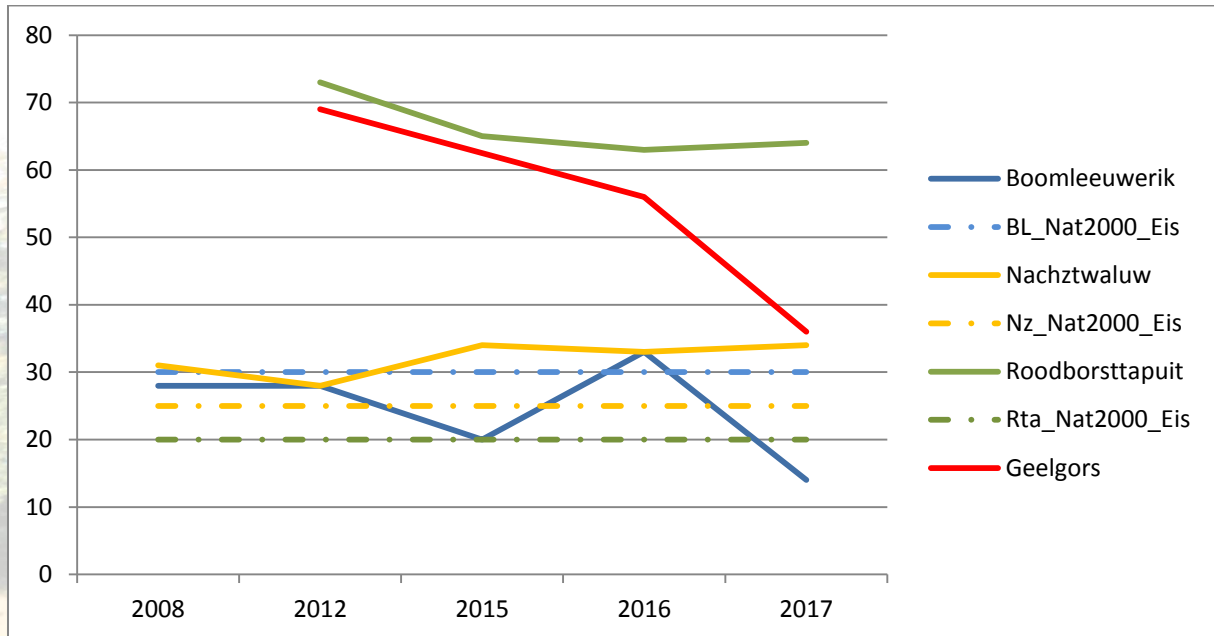

Figuur 2: Boomleeuwerik *Lullula arborea*. 10 april 2016. Foto R. Knoops

Nachtzwaluw

Het gaat goed met de Nachtzwaluw (figuur 1) in Nationaal Park de Meinweg. Het aantal territoria blijft al jaren constant en lijkt zelfs licht stijgend (figuur 3). In 2014, het jaartal is niet in de grafiek opgenomen, werd een record aantal van 43 territoria vastgesteld, hetgeen aangeeft dat er nog rek in de populatie zit. Het verspreidingsbeeld (bijlage 2) geeft al jaren hetzelfde patroon. De soort komt voor op alle heideterreinen op de Meinweg. Met name rond het Gagelveld worden hoge dichtheden vastgesteld. De soort reageert, in tegenstelling tot de Boomleeuwerik, wel positief op de beheersmaatregelen rond de Adder op de Meinweg. Nieuwe open plekken worden snel bezet. De soort voldoet ruimschoots aan de Natura2000-

eis van 25 territoria. Extra beheersmaatregelen zijn voorlopig niet noodzakelijk. We moeten wel dynamiek houden in de vorm van houtkap, het open houden van heideterreinen en het behouden van een open vegetatiestructuur met zandige plekken blijft nodig om dit aantal territoria te behouden voor de toekomst.

Figuur 3: Aantalsontwikkeling van Boomleeuwerik, Nachtzwaluw, Roodborsttapuit en Geelgors in Nationaal Park de Meinweg periode 2008-2017

Roodborsttapuit

Ook met de Roodborsttapuit (figuur 4) gaat het goed op de Meinweg. De Natura2000-eis van 20 territoria wordt, met een aantal van 60-65 territoria in de besproken periode, ruimschoots gehaald. Het aantal territoria is de laatste jaren stabiel (figuur 3). Toch is het aantal minder dan het aantal territoria dat in 2012 is vastgesteld; 73 territoria.

De Roodborsttapuit wordt op de Meinweg aangetroffen op alle heidevelden en de aangrenzende agrarische gebieden (bijlage 3), mits daar voldoende opgaande elementen in de vorm van bomen, struiken, houtwallen aanwezig zijn. De dichtheden op het Meinweg plateau zijn om deze reden veel kleiner in vergelijking tot de gebieden Melickerven en Flinke Ven. Extra beheersmaatregelen voor de Roodborsttapuit zijn op dit moment niet noodzakelijk.

Figuur 4: Roodborsttapuit, *Saxicola rubicola*. 18 april 2016. Foto A. Kleibeuker

Geelgors, een zorgenkindje...

Het gaat niet goed met de Geelgors. In 1999 en 2004 werden er, op de heideterreinen op de Meinweg, respectievelijk nog 38 en 36 territoria vastgesteld. Het huidige verspreidingspatroon (bijlage 4) laat een heel ander beeld zien. De Geelgors is met slechts 1-2 territoria op de heide vertegenwoordigd. Hoe lang gaat het nog duren voordat de Geelgors op de Meinweg geen heidevogel meer is...?

Kijken we naar het aantalverloop in de afgelopen twee jaar (figuur 3) zien we ook dat de aantallen in het agrarisch gebied verder afneemt. Wat is er met de soort aan de hand?

Het favoriet leefgebied van de Geelgors is een halfopen akkerbouwlandschap met veel landschapselementen, zoals greppels, houtwallen, hagen, bosschages en ruige overhoekjes. De Geelgors komt ook voor in graslandgebieden met veel landschapselementen, in bosranden langs heidevelden en in jonge bosaanplant (Vogelbescherming, 2017). In het verspreidingsbeeld van de Geelgors op de Meinweg zien we enerzijds de bosranden (bv Melickerven) en anderzijds het agrarische gebied met opgaande elementen (Flinke Ven en Plateau) goed terugkomen. Identiek aan de Roodborsttapuit zien we dat de Geelgors op het Plateau het oostelijke, meer open en kale deel van het plateau mijdt. Is de staat van de bosranden op de heideterreinen van de Meinweg slecht? Hebben we nog wel echte bosranden..?

Figuur 5: Geelgors, *Emberiza citrinella*. 27 april 2017. Foto E. van Asseldonk

Addendum

Bij het schrijven van dit verslag, december 2017, vindt er op de Meinweg veel houtkap plaats op en langs de oude spoorlijn, de "IJzeren Rijn" (Bijlage 6). Hier zien we nu echte bosranden ontstaan, met open, zonnige plekken. Het is bijzonder interessant te monitoren welke vogelsoorten in welke aantallen deze nieuwe plekken gaan bevolken. Nieuwe kansen voor de Geelgors? Er is voldoende referentiemateriaal aanwezig om deze verandering op de voet te volgen. Kortom, er is weer werk aan de winkel.

Literatuur

KNMI, 2017: <https://www.knmi.nl/nederland-nu/klimatologie/maand-en-seizoensoverzichten/2017/lente>, geraadpleegd 10.12.2017

Van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

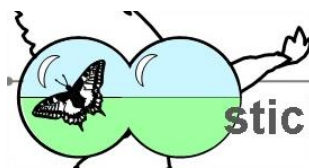
Vogelbescherming, 2017. www.vogelbescherming.nl/akkervogelfactsheets / Geelgors. geraadpleegd 10.12.2017

Dankwoord:

Luuk Belgers, Fred Engelen, Anja v. Halbeek, Peter Heuts, Wil Hodzelmans, Guus Jenniskens, Leo Koster, Patrick Lemmens, Marc & Anita Poeth, Leon Raemaekers, Jan Vandewall, Willem Vergoossen en Joop Wolters, Jan Boeren, Anita Janssen, Nicky Hulsbosch, Antoinette van Oosten, Albert Kleibeuker bedankt voor de inzet bij deze inventarisaties. SBB en de Gemeente Roerdalen bedankt voor het verstrekken van de benodigde vergunningen. Jan Boeren bedankt voor het doorlezen en becommentariëren van eerdere versies van dit verslag.

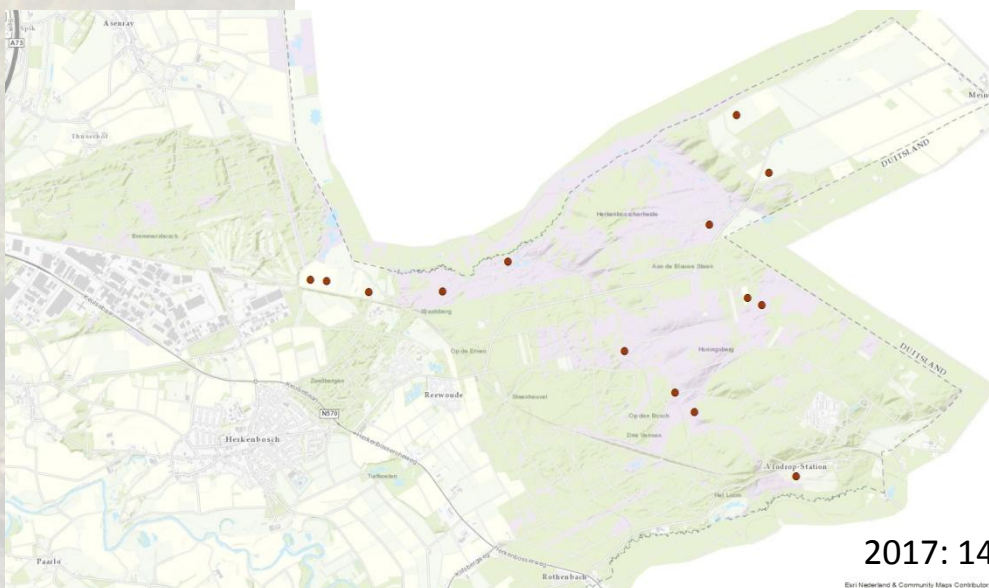
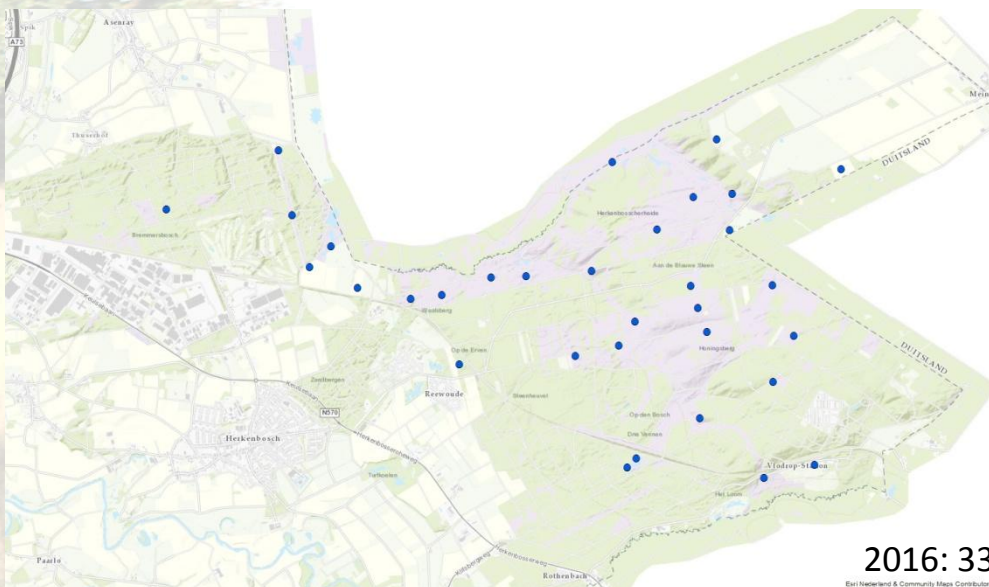
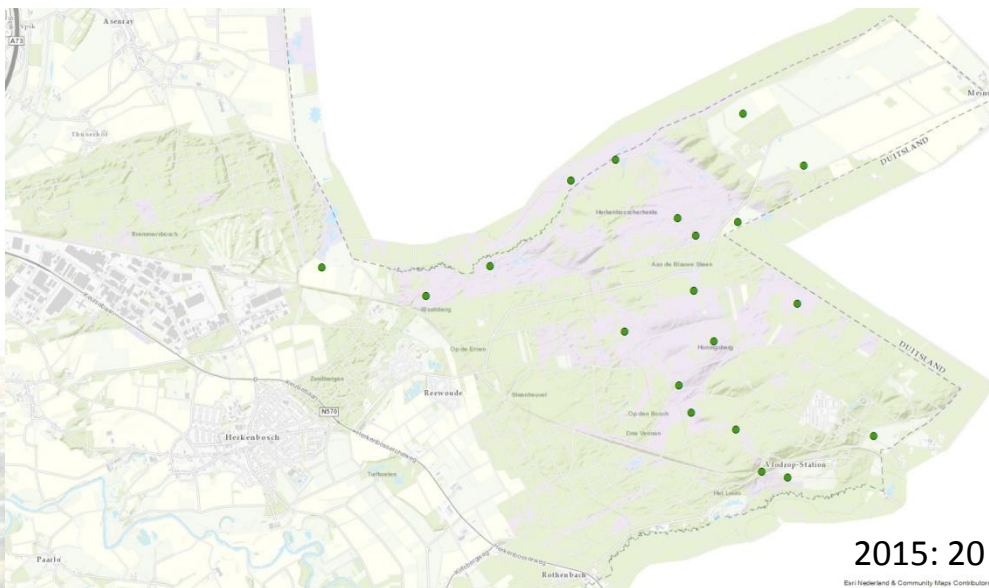
Fotomateriaal: Robert Knoops, Albert Kleibeuker, Peter Heuts & E. van Asseldonk

© Stichting Koekeloere, verslag 2017/2
Hofstraat 7
6019 CB Wessem
info@stichtingkoekeloere.nl
www.stichtingkoekeloere.nl

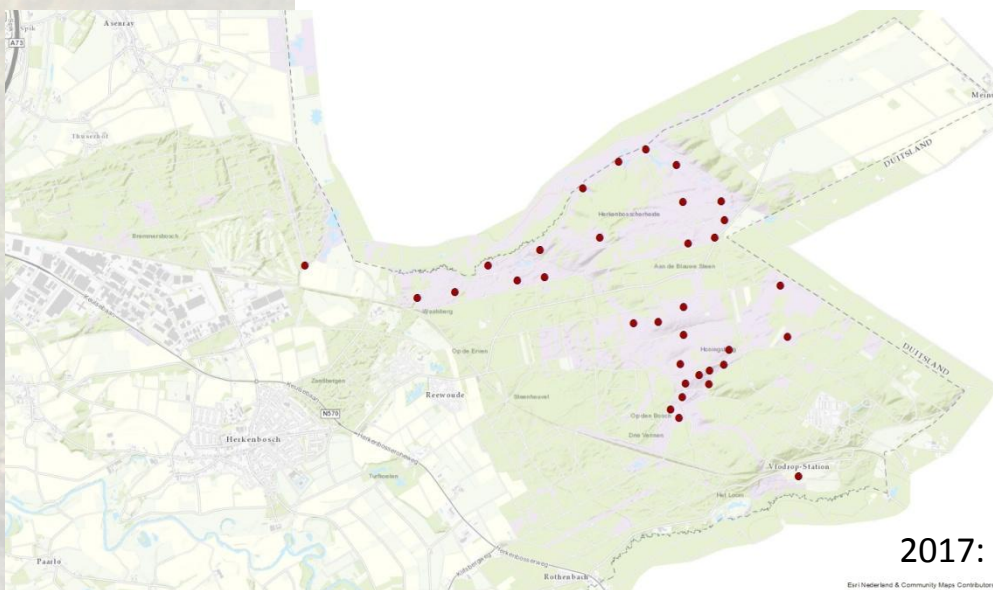
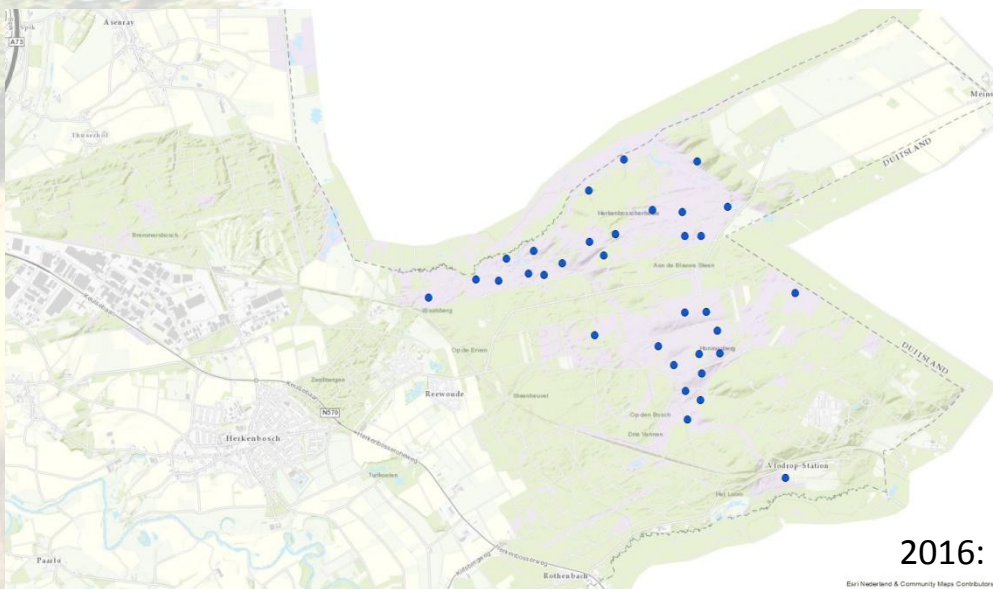
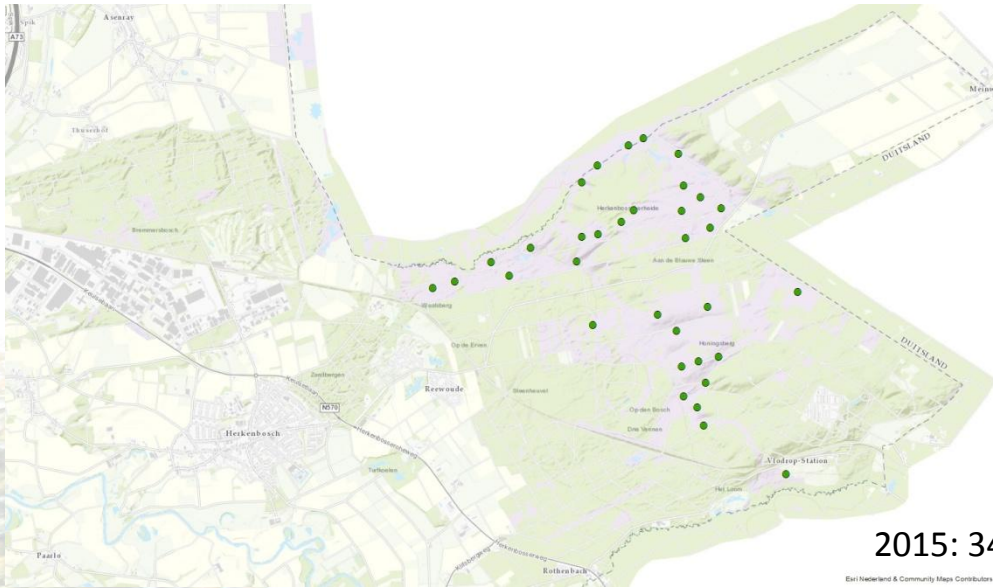

stichtingkoekeloere.nl

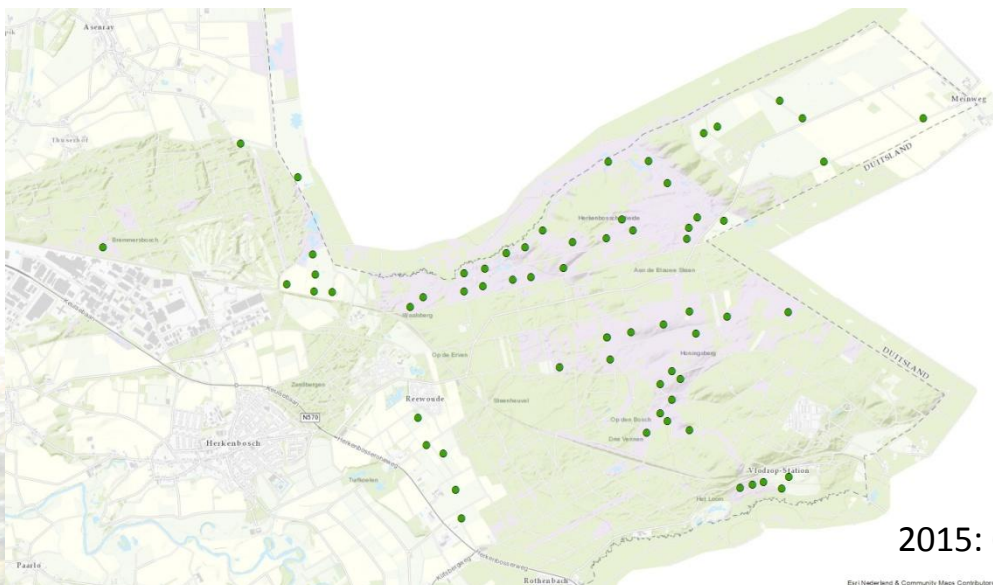
Bijlage 1: Boomleeuwerik NP de Meinweg 2015-2017

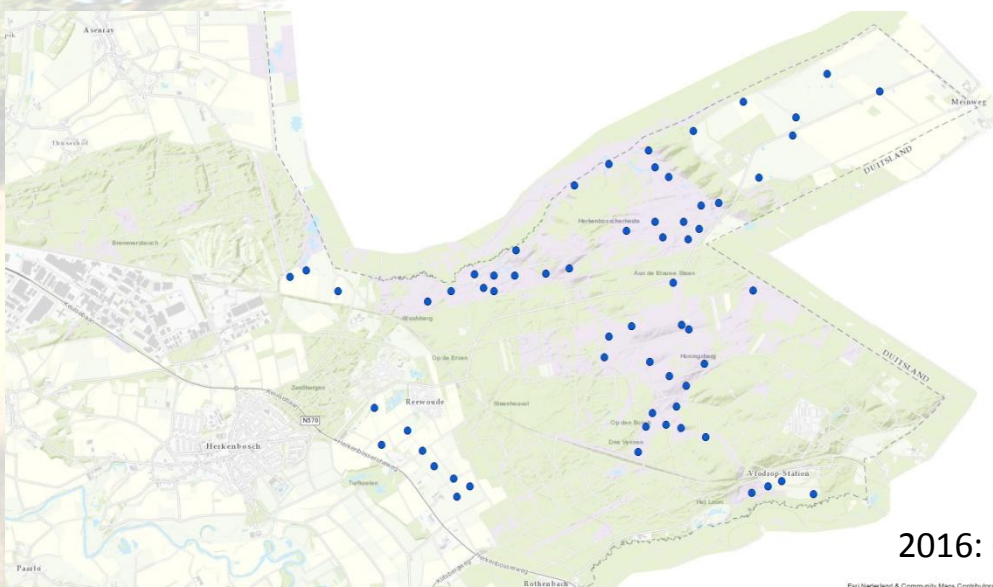
Bijlage 2: Nachtzwaluw NP de Meinweg 2015-2017

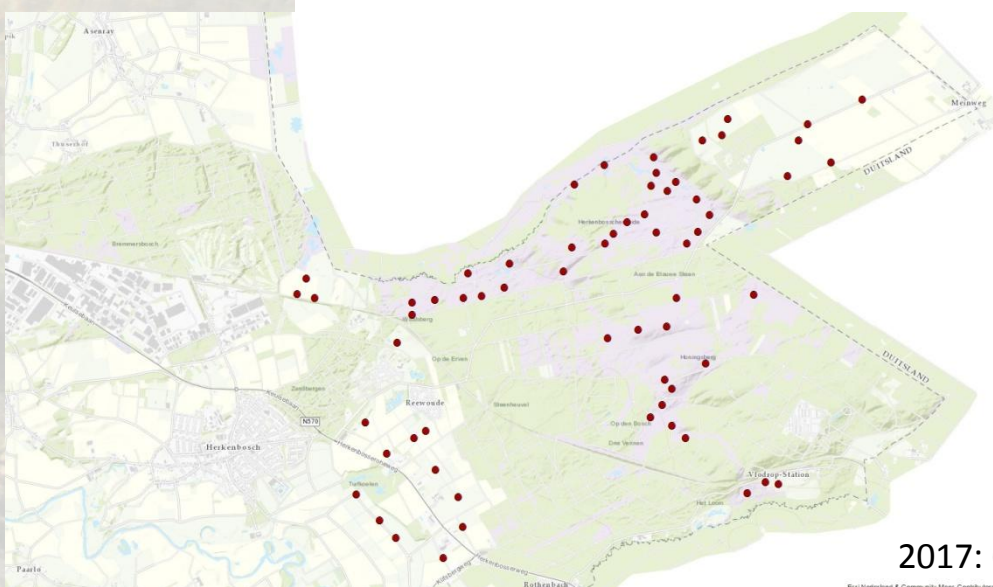
Bijlage 3: Roodborsttapuit NP de Meinweg 2015-2017

2015: 65 terr

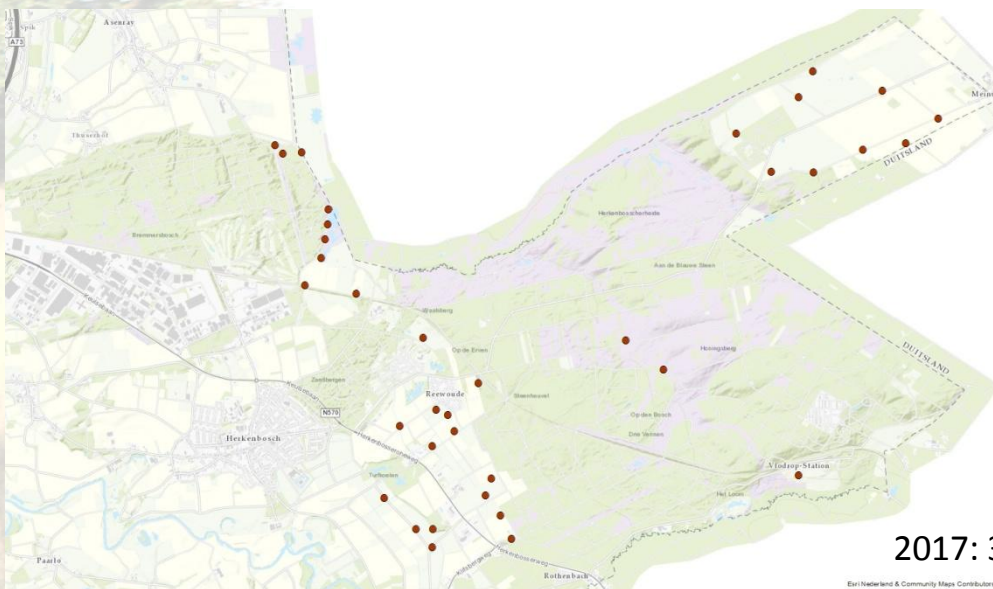
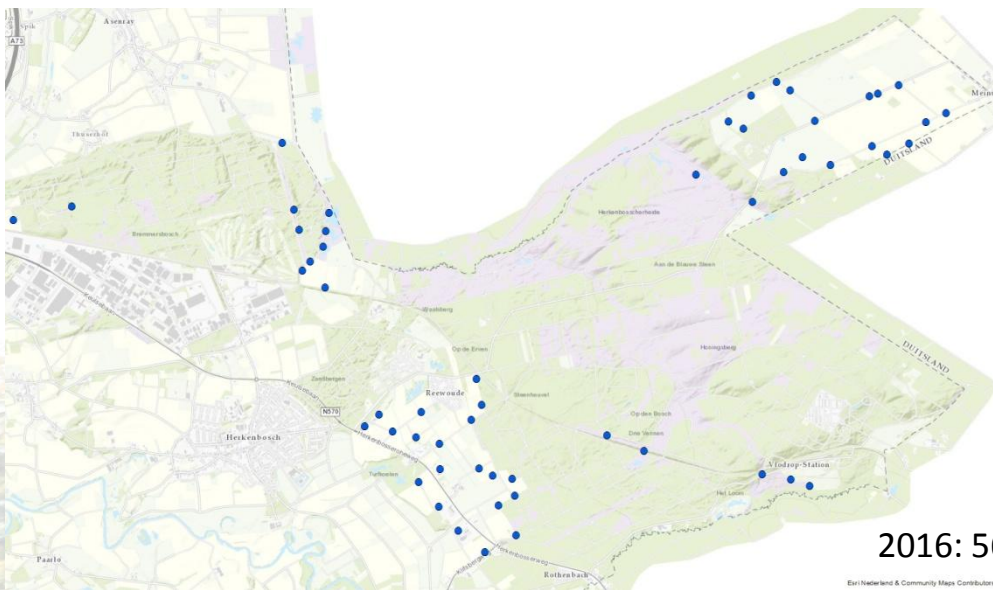

2016: 63 terr

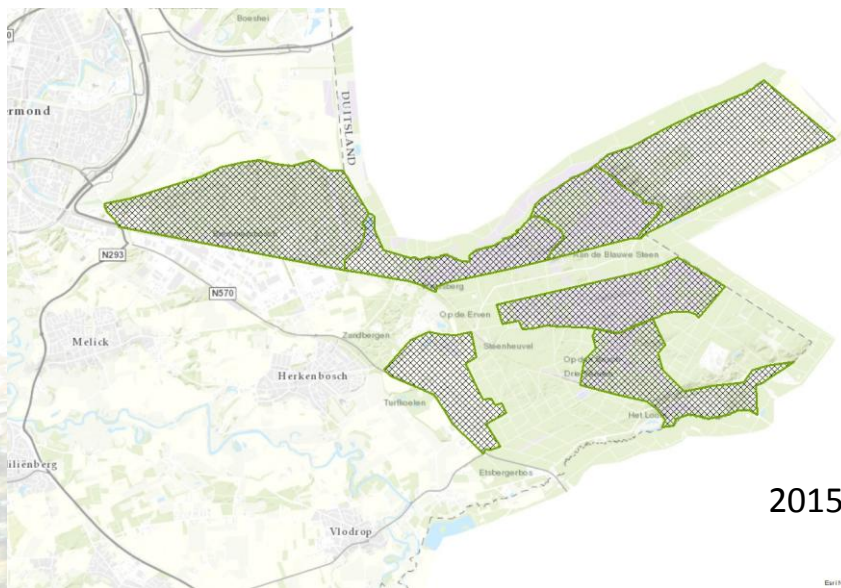

2017: 64 terr

Bijlage 4: Geelgors NP de Meinweg 2016-2017

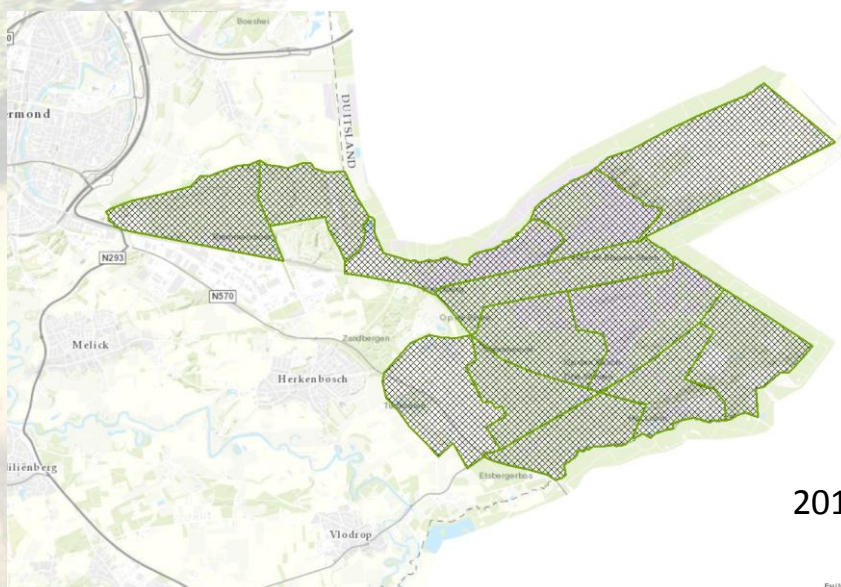

Bijlage 5: Overzicht geïnventariseerde gebieden 2015-2017

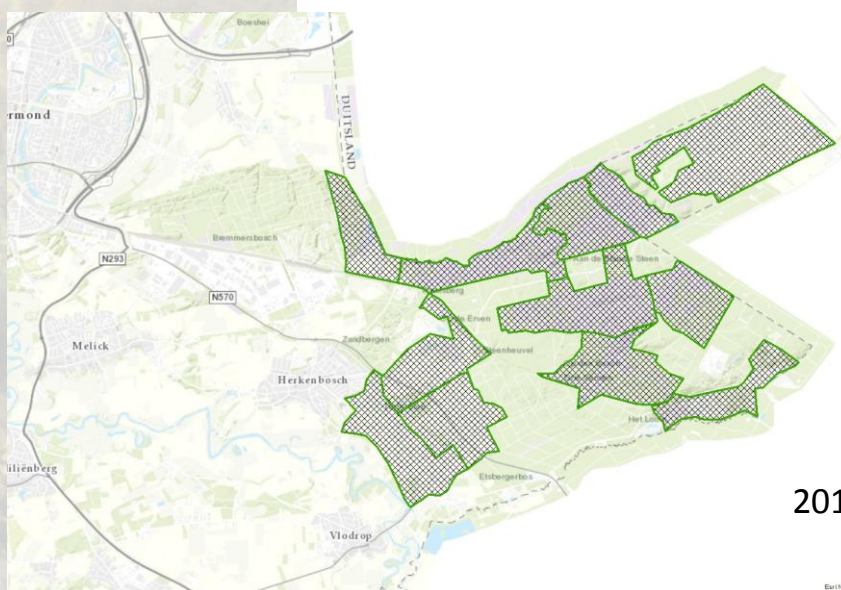
2015

Eel/Helderland & Community Maps Contributors

2016

Eel/Helderland & Community Maps Contributors

2017

Eel/Helderland & Community Maps Contributors

Bijlage 6: Beelden van de houtkap aan de oude spoorlijn "IJzeren Rijn"
december 2017. Foto's : E. van Asseldonk

Legenda:

1. Spoorlijn omgeving Steenheuvel
2. Spoorlijn zicht richting Melickerven
3. Spoorlijn ter hoogte van Parkeerplaats verharde Meinweg
4. Spoorlijn ter hoogte van viaduct Vlodropperven/Elvermersven

Deze activiteit maakt deel uit van het Meerjarenprogramma Onderzoek van het Nationaal Park De Meinweg en is mede gesubsidieerd door de Provincie Limburg.

Nationaal Park
De Meinweg

provincie limburg

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG

gemeente roerdalen

